

Arijčuk, Petr

Malířské výzdoby bočních oltářů františkánského kostela v Moravské Třebové : příspěvek k tvorbě Františka Vavřince Korompaye

Opuscula historiae artium. 2016, vol. 65, iss. 1, pp. 64-73

ISSN 1211-7390 (print); ISSN 2336-4467 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/135880>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Malířské výzdoby bočních oltářů františkánského kostela v Moravské Třebové

Príspevek k tvorbe Františka Vavřince Korompaye*

Petr Arijčuk

In memoriam Jana Martínková (1957–2015)

This article presents new findings on the frequently overlooked issue of the paintings from the third quarter of the 18th century in the Franciscan Church of St Josef in Moravská Třebová / Mährisch Trübau. To date the only painters that have been mentioned in the literature as working for the Franciscans in Moravská Třebová are Judas Thaddäus Supper, who was living in Moravská Třebová and is attributed with doing the main retable paintings on the bye-altars, and Johann Lucas Kracker, a resident of Znojmo who in 1759 is attributed with creating the small-format paintings in the mensas to complete the altar decorations. The incongruity between the tone of the work in some of the paintings attributed to Kracker that has already been noted and ascribed to the use of different modes of painting is now explained by attributing the authorship of several paintings to the Brno painter Franz Laurenz Korompay.

Keywords: Franz Laurenz Korompay; Johann Lucas Kracker; Judas Thaddäus Supper; Franciscan Church of St Josef; Moravská Třebová; painting; 18th century; Moravia

Mgr. Petr Arijčuk

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově / National Heritage Institute, Regional Office in Josefov

e-mail: arijcuk.petr@npu.cz

Barokní umělecké výzdoby kostelních interiérů v Moravské Třebové a jejím bezprostředním okolí představují opakovaně a z několika různých úhlů nahlížené téma, které i přes řadu konkrétních zjištění stále skrývá a nabízí některé další a nové nezodpovězené otázky. Takové konstatování platí o sochařské i malířské produkci v každém z moravskotřebobovských kostelů. V posledních letech tento fakt potvrdila mimo jiné pracovní sympozia, připravovaná Janou Martínkovou a pořádaná Městským kulturním střediskem a muzeem v Moravské Třebové.¹ Poslední, které se uskutečnilo na podzim roku 2012, věnovalo svoji pozornost františkánskému klášteru v Moravské Třebové. Jeden z příspěvků se tehdy zaměřil také na historii klášterního kostela sv. Josefa a na jeho, v průběhu času pozvolna obměňované, vybavení.² Všimneme-li si blíže tamního mobiliáře, pak se v jeho stávající podobě viditelně prolínají etapa započatá ve druhé polovině padesátých a pokračující až do sedmdesátých let 18. století a poté v několika časových úsecích provedené částečné obměny, k nimž františkáni přistoupili v průběhu 19. století a naposledy ještě ve třicátých letech 20. století. Starší, původní vybavení z období výstavby a následného zařizování kostela v závěru 17. a na samém počátku 18. století je dnes dochováno již jen v menší míře, některé další informace nám nejen k této počáteční etapě poskytují starší výpovědi založené na studiu pramenů.³ Mezi nimi náleží k nejpodstatnějším zprávy Jana Petra Cerroniho (1753–1826), Aloise Czerneho (1847–1917) a Albina Hlawatsche (1870–1941), kvardiána moravskotřebobovských františkánů v letech 1908–1913 a znovu 1925–1936.⁴

Z malířských výzdob kostela se dostalo větší pozornosti pouze pracím vytvořeným v období třetí čtvrtiny 18. století. Jejich pořízení souviselo s obměnami staršího mo-

1 – Interiér františkánského kostela sv. Josefa v Moravské Třebové, pohled na nové boční oltáře sv. Jana Nepomuckého (1769) a sv. Anny (1768) při vítězném oblouku se současně pořízenými obrazovými výzdobami Judy Tadeáše Suppera

biliiře. Františkáni s nimi započali v závěru padesátých let 18. století, tedy po více jak půlstoletí od ukončení původního zařizování kostela. V případě hlavního oltáře a bočních oltářů sv. Kříže a sv. Antonína Paduánského přistoupili jen k dílčím úpravám, jejichž součástí se mimo jiné stalo také pořízení nového sochařského vybavení. O případných obměnách obrazů v této etapě nejsme nikde informováni a ani další okolnosti takovým úpravám nenasvědčují.⁵ Zbývající čtyři z původních šesti bočních oltářů nechali posléze, počínaje rokem 1768, po prvotních dílčích úpravách uskutečněných ještě na konci padesátých let 18. století, postupně nahradit zcela novými oltářními architekturami. Pro ně byly objednány také nové obrazy, které však dnes nemáme dochovány v úplnosti. S přihlédnutím k informacím vycházejícím z pramenných materiálů jsou s autorstvím oltářních obrazů spojováni dva malíři. Podstatnější část z nich měl vytvořit Juda Tadeáš Supper, od druhé poloviny třicátých let 18. století žijící v Moravské Třebové,⁶ v menší míře se na nich měl podílet ve Znojmě usazený malíř Johann Lucas Kracker, oslovený zároveň také ohledně výzdoby refektáře.⁷

Zprávu o pracích Judy Tadeáše Suppera (1712–1771) pro františkánský klášter a kostel přinesl již na počátku 19. století Jan Petr Cerroni, zaznamenávající v malířově medai-

lonu mimo jiné také položku „in der Kirche der Franziskaner in Tribau 4 Altarblätter“. Stejnou informaci pak takto obecně podává i na jiném místě své soupisové práce, konkrétně v kapitole věnované Moravské Třebové a popisu vybavení tamního františkánského kostela.⁸ Přibližně o sto let později, na počátku 20. století, znal tyto Cerroniho informace Alois Czerny, obeznámený patrně ještě s některými dalšími, dnes postrádanými pramennými materiály. Kromě toho při své širší výpovědi čerpal z aktuální prohlídky na místě samém. Czerny byl již konkrétnější a ve své monografické studii věnované Supperovi vyjmenovává jako malířovy práce obrazy *Sv. Anna, Neposkvrněné Početí Panny Marie, Sv. Jan Nepomucký a Sv. František*. Uvedené obrazy měl Supper vypracovat pro retabula čtyř bočních oltářů, znovu vystavěných v závěru šedesátých a na samém počátku sedmdesátých let 18. století po obou stranách vítězného oblouku a v prvním páru bočních kaplí. Zároveň poznamenává, že pouze obraz – myšleno jistě původní, barokní – se sv. Janem Nepomuckým je stále na svém místě na oltáři, dva prvně jmenované jsou již nahrazené novými pracemi, ale původní obrazy bez rámu se toho času nacházejí deponované v klášteře a pouze obraz se sv. Františkem zmiňuje jako již tehdy neznámý.⁹

Dnes, při neúplném stavu dochování barokních obrazových výzdob, lze s jistotou hovořit o Supperových obrazech pouze na protějškových oltářích sv. Anny a sv. Jana Nepomuckého, instalovaných namísto starších, původních oltářů týchž světců v letech 1768 a 1769. V nástavci retabula obou shodně utvářených oltářů se nacházejí Supperovy obrazy *Sv. Alžběty Portugalské*, františkánské terciářky ze 14. století, a *Sv. Václava*, jemuž byla roku 1667 českomoravská františkánská provincie zasvěcena. [obr. 1] Ani jeden z těchto obrazů nenese viditelné stopy po mladších obnovovacích zásazích. Opačně je tomu u obou hlavních retabulových obrazů, u *Přibuzenstva Kristova* na oltáři sv. Anny a *Sv. Jana Nepomuckého před Pannou Marií* na příslušném protějšku. Přes výraznější restaurátorské obnovy obou těchto hlavních obrazů je však rovněž v jejich případě evidentní vypracování samotným Supperem.¹⁰ Zjevně o tom svědčí fyziognomie jednotlivých postav světců i andělčího komparsu, způsob výstavby kompozice i ztvárnění architektonického pozadí. Zda Cerroni oněmi čtyřmi Supperovými oltářními obrazy myslel právě tato čtyři plátna, zdobící dva protějškové oltáře při vítězném oblouku, anebo měl na mysli spíše čtyři hlavní retabulové obrazy na všech čtyřech v průběhu konce šedesátých a počátku sedmdesátých let 18. století nově pořizovaných bočních oltářích – jak mínil Czerny – s jistotou říci nelze.

Naproti tomu výše připomenutý Albin Hlawatsch vstupuje do této diskuse informací o toliko třech Supperových obrazech a spojuje je s nově vystavěnými oltáři sv. Anny (1768), sv. Jana Nepomuckého (1769) a sv. Františka z Assisi (1770). V případě nového oltáře Panny Marie Immaculaty, jímž byla roku 1771 dovršena obměna bočních oltářů, sice rovněž mluví o jeho výzdobě novým obrazem, ale k autorovi žádné sdělení nedává.¹¹ Současně můžeme takřka s jistotou z těchto úvah nad rozsahem prací a k nim přizvaným osobám malířů, kteří během třetí čtvrtiny 18. století pro konvent pracovali, vyloučit výše vzpomenutou poslední dvojici bočních oltářů sv. Kříže a sv. Antonína Paduánského. Těch se ve sledovaném období s velkou pravděpodobností žádná obměna obrazů netýkala.

Druhým ze zmiňovaných, a poprvé až v pracích Aloise Czerného připomenutých, malířů je Johann Lucas Kracker (1719–1779), původem z Vídně, od samého konce čtyřicátých let 18. století ovšem na delší čas – až do poloviny šedesátých let – usazený a pracující ve Znojmě. Jeho spojení s moravskotřebovským konventem, pramenně doložené pro rok 1759, mohlo provázet doporučení některého z jiných františkánských konventů, pro které Kracker pracoval. Zcela jistě víme o předcházejícím pracovním spojení se znojemskými františkány. Pro hlavní oltář jejich klášterního kostela dodal signovaný a rokem 1756 datovaný obraz *Nanebevzetí Panny Marie*. Jiná z Krackerových zachovaných, avšak nedatovaných a ne zcela s jistotou časově zařazených prací, obraz *Setkání sv. Františka se sv. Dominikem*, jej zřejmě

2 – Johann Lucas Kracker, **Svatý Valentin**, 1759. Moravská Třebová, františkánský kostel sv. Josefa, dnes boční oltář Panny Marie (původně součást výzdoby staršího bočního oltáře sv. Františka z Assisi, roku 1770 odstraněného a nahrazeného nově pořízeným oltářem stejného zasvěcení)

3 – Johann Lucas Kracker, **Svatá Apolena**, 1759. Moravská Třebová, františkánský klášter (původně v klášterním kostele sv. Josefa jako součást výzdoby staršího bočního oltáře sv. Jana Nepomuckého, roku 1769 odstraněného a nahrazeného nově pořízeným oltářem stejného zasvěcení)

4 – František Vavřinec Korompay, **Svatý Roch**, kolem 1771.
Moravská Třebová, františkánský kostel sv. Josefa, boční oltář Panny Marie

5 – František Vavřinec Korompay, **Svatý Jakub Větší**, kolem 1771.
Moravská Třebová, františkánský kostel sv. Josefa, boční oltář Panny Marie

pojí také s konventem v Dačicích. Naopak zcela jistě teprve na moravskotřebovskou zakázku navázal Kracker řadou prací vytvořených mezi roky 1761 a 1763 pro klášterní kostel františkánů v Opavě.¹²

Krackerovi v pramenech přisuzované a dále v textech Aloise Czerného zaznamenané práce vyhotovené pro moravskotřebovské františkány máme takřka v úplnosti zachovány i dnes. Odbornému zájmu se mezi nimi těšil zejména čtyřdílný obrazový soubor tzv. hostin, dodaný zmíněného roku 1759 k výzdobě klášterního refektáře.¹³ Z kostelních obrazů se ve spojení s Krackerovým jménem dostalo pozornosti především dvěma dvojicím pendantů, určeným k výzdobě čtyř bočních oltářů v lodi kostela. K vybavení protějškových oltářů Panny Marie a sv. Františka z Assisi se pojí obrazy *Sv. Petr z Alcantary* a *Sv. Valentin*. [obr. 2] Pro oltáře sv. Anny a sv. Jana Nepomuckého, protějšky situované při vítězném oblouku, měl Kracker namalovat obrazy *Sv. Barbora* a *Sv. Apolena*. [obr. 3] Vznik všech čtyř obrazů je přitom spojován s rokem 1759, a tedy ještě se starými, původními oltáři.¹⁴ Na další Krackerovi přisuzované práce, později ov-

šem opomíjené a teprve před časem znovu připomenuté, upozornil v minulosti rovněž Alois Czerný. Ten do výčtu malířových prací vyhotovených pro kostelní interiér uvedl, vedle výše popsaných obrazů, také čtyři menší formáty, *Sv. Roch*, *Sv. Jakub Větší*, *Sv. Bonaventura* a *Sv. Ludvík Toulouský*, umístěné dnes na oltářích Panny Marie a sv. Františka z Assisi v řezbářsky vyvedených rokokových kartuších.¹⁵

Právě k této před časem znovu připomenuté a za Krackerovo dílo znovu označené čtveřici malých formátů s polopostavami dvou morových patronů a dvou významných františkánských světců byl zároveň vysloven určitý dovětek, poukazující mimo jiné na různorodost jejich stylového projevu. Tato rozdílnost byla vyhodnocena jako záměr autora ve smyslu použití dvou odlišných modů malby. Takový přístup byl ostatně shledán i u oné čtveřice prvně popsaných obrazů, vždy v minulosti bezvýhradně nahlížených jako Krackerovo dílo. Určitá odlišnost od dalších Krackerových prací směřovala v případě kartušových formátů s polopostavami sv. Bonaventury, sv. Ludvíka Toulouského, sv. Rocha a sv. Jakuba Většího posléze k úvahám

o možnosti účasti některého z umělců spolupodílejících se na Krackerových zakázkách nebo s ním spolupracujících. Pro nezřetelnost jejich vystupování v malířově blízkosti v době prameny doloženého a platbou potvrzeného vzniku jeho moravskotřebovských obrazů, tj. kolem roku 1759, však zůstala tato připomínka jen v rovině možného naznačení, kde případného tvůrce či spolutvůrce zakázky pro konvent v Moravské Třebové hledat.¹⁶

Impulsem k opětovnému zamyšlení nad problematikou autorství zejména této druhé čtveřice Krackerových obrazů z oltářních menz se stala příprava v létě roku 2015 uskutečněné výstavy brněnského malíře Josefa Sterna (1715–1775).¹⁷ Při zájmu soustředěném na umělecké prostředí Brna s jeho zázemím a vazbami mezi jednotlivými umělci nemohla pozornosti uniknout ani osobnost malíře Františka Vavřince Korompaye (1723–1779). Tento v jihomoravském Rohatci narozený malíř, těšící se již za svého života pověsti výborného portrétisty školeného u proslulého Františka Antonína Palka (1717–1766) a oceňovaný jinak také jako vynikající

tvůrce oltářních obrazů, se v Brně usadil kolem poloviny 18. století.¹⁸ Výraznou příležitostí v konkurenčním prostředí Brna získal například při postupném obměňování oltářních výzdob v hlavním městském farním kostele sv. Jakuba Většího.¹⁹ U několika dalších zakazníků jej ovšem poznáváme jen jako malíře, kterému připadla méně vděčná role toho, kdo získal prostor k realizaci pouze menších úkolů, bez podílu na hlavních výzdobách. Opakovaně si jej takto povšimneme také tam, kde souběžně nebo v časové návaznosti pracoval na významnějších úkolech Josef Stern. V této roli byla například při sledování Sternova díla nově povšimnuta Korompayova úloha při výzdobě kostelních interiérů v Miloticích nebo u cisterciáček v Předklášteří, většího prostoru se mu nedostalo ani v kostele brněnských dominikánů a se stejně marginálním uplatněním se musel spokojit při naplňování jinak objemné zakázky ve františkánském kostele sv. Máří Magdalény v Brně.

Právě detailnější studium celé řady drobnějších formátů v Korompayově oeuvre, včetně oněch několika nově zjištěných, přispělo k přesvědčení, že se takovými malými

6 – František Vavřinec Korompay, **Svatý Bonaventura**, kolem 1771. Moravská Třebová, františkánský kostel sv. Josefa, boční oltář sv. Františka z Assisi

7 – František Vavřinec Korompay, **Svatý Ludvík Toulouský**, kolem 1771. Moravská Třebová, františkánský kostel sv. Josefa, boční oltář sv. Františka z Assisi

formáty uplatnil rovněž v kostele františkánů v Moravské Třebové. Stalo se tak v případě právě některých v minulosti Krackerovi přisouzených maleb, které zdobí boční oltáře kostela. Určité pochyby, vyjádřené v jejich případě již dřívějším přemítáním nad možností účasti např. Krackerova spolupracovníka Josefa Zacha, tak nyní rezultují v přesvědčení, že několik z těchto obrazů je nutné připsat ruce brněnského malíře Františka Vavřince Korompaye. Konkrétně to platí o kartušových obrazech *Sv. Roch* a *Sv. Jakub Větší* [obr. 4, 5] z oltáře Panny Marie a shodných formátech *Sv. Bonaventura* a *Sv. Ludvík Toulouský* [obr. 6, 7] z oltáře sv. Františka z Assisi. Všechny se vyznačují přednesem a charakteristikami, jaké bezpečně zaznamenáváme u řady dalších prací Františka Vavřince Korompaye, byť v prostudovaných pramenech moravskotřebovského konventu k nim zatím žádné sdělení nenacházíme.²⁰

Korompayovo oslovení dost možná provázely stejné okolnosti, jaké jsme připomenuli již v případě Krackerovy účasti v Moravské Třebové, tedy doporučení vzešlé z prostředí některého z konventů spolubratří. Korompay by v takovém případě v Moravské Třebové navázal na své předchozí, výše zmíněné pracovní spojení s brněnskými františkány. O něm psal již Cerroni, zaznamenávající Korompayovo autorství u zpodobení řádových světců sv. Antonína Paduánského, sv. Františka Serafinského a sv. Petra z Alcantary. Všechny tři tyto obrazy jsou však již dlouhý čas evidované jako nezvěstné, v tomto duchu se o nich zmiňují také obě starší monografická zpracování Korompayova života a tvorby.²¹ Zdá se však, že tato Cerroniho informace mohla být správná. Ke ztotožnění s postrádanými zobrazeními dvou posledně jmenovaných světců se totiž nabízejí anonymní obrazy *Sv. František z Assisi s andělem hrájícím na housle* a *Sv. Petr z Alcantary* ze sbírek Městského muzea a galerie v Poličce. [obr. 8, 9] Vedle shodujícího se námětu podporují nepřímo tuto úvahu a možný brněnský původ obou obrazů také některé záznamy zanesené v evidenčních knihách muzea. Vztahují se k okolnostem nabytí několika jiných obrazů z období 18. století a věrohodně informují právě o jejich brněnské provenienci. Oba obrazy byly před časem restaurovány a jejich obnovený stav dovoluje vcelku jednoznačné připsání Františku Vavřinci Korompayovi.²² Kromě této dvojice, eventuálně trojice obrazů zaznamenaných Cerronim, se však v samotném interiéru brněnského kostela, v rámci většího počtu obrazových výzdob postupně pořizovaných zejména pro nově stavěné oltáře mezi léty 1757 a 1763, uplatnil již pouze dvojicí menších formátů dodaných k osazení do nadedvěrních nástavců nad portály vchodů v bočních stěnách presbytáře. Stěžejní práce – obrazové vybavení pro tehdy nově pořizované oltáře – pro sebe získali výše zmíněný Josef Stern a v případě oltáře sv. Antonína Paduánského František Antonín Palko.

Učiněná autorská korekce moravskotřebovských obrazů může do jisté míry souznít i s formulacemi některých

8 – František Vavřinec Korompay, *Svatý František z Assisi s andělem hrájícím na housle*, 1760–1765. Polička, Městské muzeum a galerie

9 – František Vavřinec Korompay, *Svatý Petr z Alcantary*, 1760–1765. Polička, Městské muzeum a galerie

10 – Jakob Scherz, **tabernák se sochami andělů**, 1772. Moravská Třebová, františkánský kostel sv. Josefa, hlavní oltář

starších vyjádření. V tomto smyslu stojí za povšimnutí podrobnější hodnocení, které přinesl k obrazovému vybavení oltářů Alois Czerny na počátku 20. století. Původní hlavní retabulový obraz z oltáře sv. Františka již tehdy zmínil jako nezvěstný – nenalezl jej ani v klášteře, kde jinak vyjmenovává některé jiné starší obrazy, které původně pocházely z oltářů klášterního kostela – a mohl tedy jen zopakovat obecně předpokládané připsání Supperovi. Vzápětí se více pozastavil u původního obrazu z mariánského oltáře, když směrem k jeho tradovanému Supperovu autorství uvedl, že „die Ausführung desselben seiner Manier nicht ganz entspricht“. Vysvětlení zaznamenaného nesouladu následně připsal podílu Supperova syna Františka Sylvestra, eventuálně pozdější přemalbě, která by očekávané vyznění předpokládaného Supperova díla pozměnila.²³

Důvodně lze však právě u tohoto oltáře Panny Marie Immaculaty zvažovat, zda jeho hlavní retabulový obraz – nad jehož stylovým vyzněním coby Supperovou prací se Alois Czerny pozastavoval a který třeba ani Albin Hlawatsch neuvádí mezi třemi vyjmenovanými Supperovými oltářními obrazy – nenamaloval František Vavřinec Korompay.²⁴ Zvláště, když samotný mariánský oltář byl pořizován až jako poslední, v roce 1771, tedy v témže roce, kdy dne 1. května Juda Tadeáš Supper zemřel. Korompay by se tak zřejmě mohl

stát vhodnou a v řádových službách již v minulosti osvědčenou náhradou za zemřelého Suppera. Korompayovi svěřená zakázka by tak, vedle čtyř malých formátů vsazených do řezbovaných kartušových podstavců určených k výzdobě predel posledních dvou nově vystavěných bočních oltářů, obsahovala také hlavní retabulový obraz pro jeden z nich, obraz pojednávající téma Panny Marie Immaculaty (1771); k autorství protějšku s námětem sv. Františka z Assisi (patrně 1770) se přitom nelze – v kontextu výše řečeného a s přihlédnutím k výrokům Cerroniho, Czerneho i Hlawatsche – s jistotou a jednoznačně vyjádřit. Kromě Korompayovy účasti potvrzuje tehdejší vazbu moravskotřebovských františkánů na brněnské umělecké prostředí také oslovení sochaře Jakuba Scherze, činného v Brně ve třetí čtvrtině 18. století. Moravskotřebovští františkáni se na něho v tomto čase obrátili se zakázkou na vyhotovení nového tabernáku pro hlavní oltář kostela. Scherz, rovněž již před přijetím této zakázky pracující pro brněnský kostel františkánů,²⁵ jej z Brna dodal, společně s dvojicí soch Andělů osazených na volutových konzolách po obou stranách tabernáku, během roku 1772.²⁶ [obr. 10] Někdy v tomto čase se mohl do Moravské Třebové dostat také nový soubor čtyř menších obrazů, namalovaný Františkem Vavřincem Korompayem k výzdobě poslední dvojice nově pořízených bočních oltářů.

Poznámky:

* Text vznikl v rámci výzkumného cíle „Výzkum, dokumentace a prezentace movitého kulturního dědictví“ financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace NPÚ.

¹ Výsledkem čtyř uskutečněných symposií se staly sborníky s přednesenými referáty, z nichž pro námi sledované téma jsou podstatné zejména Jana Martínková (ed.), *Barokní sochařství v Moravské Třebové*, Moravská Třebová 2011. – Jana Martínková (ed.), *Malíři 16.–18. století a Moravská Třebová*, Moravská Třebová 2012. – Jana Martínková – Jiří Ošanec (ed.), *Františkánský klášter v Moravské Třebové*. Historie, stavební vývoj, umělecká výbava, *Moravskotřebovské vlastivědné listy* 23, 2014 (zvláštní, monotematické číslo).

² Veronika Skopalová, *Stavební vývoj kostela sv. Josefa a jeho architektonický kontext*, in: Martínková – Ošanec (pozn. 1), s. 11–20. Dále viz také Vladka Říhová, *Křížová cesta moravskotřebovských františkánů – stopování ztraceného díla*, in: Martínková – Ošanec (pozn. 1), s. 43–51.

³ Františkáni přišli do Moravské Třebové v roce 1678, první bratři přesídlili do nového působiště z brněnského konventu. S výstavbou kláštera a kostela započali během roku 1680. Stavba kostela byla dokončena v průběhu roku 1689, kdy se v něm konala i první mše, v následujících letech – a ještě i během prvního desetiletí 18. století – byl interiér zařizován mobiliárem. Roku 1711 započaly práce na přistavěném novém sakristie a velké kaple zasvěcené sv. Petrovi v okovech. Srov. Martin Elbel – Petr Kočí, in: Dušan Foltýn a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 435–438.

⁴ Zatím jen málo využitým pramenem jsou zápisy P. Albina Hlawatsche, sepsané roku 1910 a pracující ve velké míře se staršími, dnes zřejmě nikoli v úplnosti dohledanými podklady. Viz *Chronik des Klosters zum hl. Joseph in Mähr. Trübau. Ab Anno 1678. Nach vorgefundenen Aufzeichnungen und Aussagen glaubwürdiger Zeitgenossen zusammengestellt im Jahre 1910 von P. Albin Hlawatsch Praes. Conventus*, nepag. (uloženo v archivu kláštera františkánů v Moravské Třebové). Řada zde uvedených fakt se shoduje s údaji klášterní kroniky založené roku 1747; viz Moravský zemský archiv v Brně (dále MZA Brno), fond Františkáni Dačice, kart. 20, kniha 18, *Protocollum Archivii Conventus Moravo-Triboviensis Ad Sanctum Josephum Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Dispositum et Compositum Anno 1747*. – K Albinu Hlawatschovi, který se podílel nejen na rekatologizaci klášterní knihovny, ale byl činný rovněž jako malíř, viz Kamil Boldan, *Ztracený exemplář Catholiconu z roku 1460*, *Sborník Národního muzea v Praze (Acta Musei Nationalis Pragae)* řada C – Literární historie 57, 2012, č. 1–2, s. 103.

⁵ Hlavní oltář byl vystavěn a sochami vybaven roku 1698, za provedené práce obdržel svitavský Georg Andres částku 400 zl. Roku 1801 moravskotřebovský Franz Horky oltář znovu štafíroval a současně nahradil původní obraz představující *Útěk do Egypta* malbou znázorňující sv. Josefa s Ježíškem v náručí (tento obraz byl později, roku 1885, nahrazen malbou Gustava Pretscheka ze Šternberka a roku 1902 stávajícím obrazem Antona Mühla z Nové Paky). Srov. *Chronik des Klosters* (pozn. 4). Oba boční oltáře sv. Kříže a sv. Antonína Paduánského, vystavěné roku 1700 svitavským Andrešem, byly roku 1759 znovu štafírovány a nově doplněny sochami – sv. Veronikou se sv. Máří Magdalénou na prvním a sv. Bernardinem se sv. Janem Kapistránským na druhém. Za sochy bylo zaplacen celkem 57 zl. Oltář sv. Antonína doplnila roku 1760 ještě socha Madony, oltář sv. Kříže byl v následujícím roce vybaven novou oltářní menzou. Srov. *Protocollum Archivii* (pozn. 4), s. 227.

⁶ Monograficky k Supperovi i k jeho činnosti v Moravské Třebové srov. alespoň Alois Czerny, Judas Thaddäus Josephus Supper. Ein Beitrag zur mährischen Kunstgeschichte, *Mittheilungen des Mährischen Gewerbe-Museums* 24, 1906, s. 129–140, 145–158, 165–174. – Jarmila Kovaříková, *Juda Tadeáš Supper (1712–1771), ikonografie freskařského díla v moravskotřebovském regionu* (diplomová práce) FF UK, Praha 1995. – Hana Macháčková, *Fresky Judy Tadeáše Suppera v děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové*, in: Martínková 2012 (pozn. 1), s. 35–40. – Petr Arijčuk, *Josef Ignác Sadler a Juda*

Tadeáš Supper. K obrazovému vybavení děkanského kostela v Moravské Třebové, in: Martínková 2012 (pozn. 1), s. 41–53.

⁷ K životu a tvorbě Johanna Lucase Krackera monograficky Anna Jávor, *Johann Lucas Kracker. Ein Maler des Spätbarock in Mitteleuropa*, Budapest 2005.

⁸ Jan Petr Cerroni, *Skitze einer Geschichte der bildenden Künste in Mähren und dem österreichischen Schlesien. 1807*, MZA Brno, fond G 12, sign. Cerr. I, inv. č. 32, fol. 170, inv. č. 34, fol. 281.

⁹ Czerny (pozn. 6), s. 137. Supperovi připisované obrazy na oltářích Panny Marie a sv. Františka z Assisi nahradily roku 1888 nové obrazy od malíře Jana Umlaufa. Jeho *Stigmatizace sv. Františka* se na oltáři nachází dosud, nový obraz Panny Marie Lourské byl však již roku 1896 nahrazen sochou Panny Marie Lourské a malbou grotty na pozadí retabulo. Roku 1910 se Umlaufův obraz vrátil zpět na oltář, roku 1936 jej ovšem nahradily současný velký reliéf s asistenčními sochami sv. Kláry a bl. Anežky České, které dodal Břetislav Kafka. K tomu srov. *Chronik des Klosters* (pozn. 4).

¹⁰ Někdy během let 1906 a 1907 namaloval P. Albin Hlawatsch nové retabulové obrazy, nejprve pro oltář sv. Anny a roku 1907 pro oltář sv. Jana Nepomuckého. Původní Supperovy obrazy zůstaly zachovány a v následující deseti letech byly umístěny v klášteře. Roku 1917 je nechal P. Hlawatsch restaurovat u Josefa Hübsche v Praze a posléze došlo k jejich opětovnému navrácení na příslušné boční oltáře. Oba tehdy z oltářů sňaté nové Hlawatschovy obrazy se dnes nacházejí v klášteře. Srov. *Chronik des Klosters* (pozn. 4).

¹¹ Srov. *Protocollum Archivii* (pozn. 4), s. 228. – *Chronik des Klosters* (pozn. 4): „1771 wurde ein neuer Marienaltar in der gleichen Form wie der alte aufgestellt und kostete samt Bild ohne Ausschmückung 368 fl. 35 kr.“

¹² Ke Krackerově činnosti pro františkány, včetně moravskotřebovského konventu viz více Alois Czerny, *Mährisch-Trübau Künstlernamen, Mitteilungen des Erzherzog Rainer-Museums für Kunst und Gewerbe* 27, 1910, s. 6. Dále srov. Josef Svátek, *Ke stavebním dějinám bývalého františkánského konventu v Opavě*, *Sborník památkové péče v Severomoravském kraji* 5, 1982, s. 165–167. – Jávor (pozn. 7), s. 73, 258–261, č. kat 109–115, s. 87–88, 263–265, č. kat. 126–145. – Petr Arijčuk, *Kracker, Leicher, Palko, Fantí, Wagenschön. K činnosti malířů z okruhu vídeňské umělecké Akademie pro Moravskou Třebovou ve druhé polovině 18. století*, in: Martínková 2012 (pozn. 1), s. 56–60.

¹³ *Protocollum Archivii* (pozn. 4), s. 226. – Již Alois Czerny vyjmenoval všechny čtyři obrazy tohoto cyklu, představující na příkladu hostiny, jako typického motivu určeného k výzdobě refektorií, čtyři různé světce – sv. Václava jako patrona českomoravské františkánské provincie, sv. Josefa Pěstouna jako patrona moravskotřebovského konventu a sv. Antonína Paduánského a sv. Františka z Assisi jako dva z nejvýznamnějších řádových světců. První tři z těchto obrazů se později dostaly do sbírek Moravské galerie v Brně, čtvrtý, opomíjený obraz byl teprve před časem identifikován v moravskotřebovském klášteře. Srov. Czerny (pozn. 12), s. 6. – Petr Arijčuk, *K tvorbě Johanna Lucase Krackera v období jeho moravského pobytu*, *Bulletin Moravské galerie* 61, 2005, s. 292–294.

¹⁴ *Protocollum Archivii* (pozn. 4), s. 227: „Omnes a Dno Kracker pictae.“ K jejich lokalizaci na uvedených oltářích teprve Skopalová (pozn. 2), s. 16. Srov. *Chronik des Klosters* (pozn. 4).

¹⁵ Czerny (pozn. 12), s. 6. Czerny určil postavu sv. Jakuba Většího jako zpodobení sv. Konráda. Srov. Arijčuk (pozn. 13), s. 293.

¹⁶ Srov. Arijčuk (pozn. 13), s. 293. – Arijčuk (pozn. 12), s. 59–60.

¹⁷ Výstavu uspořádalo Arcidiecézní muzeum v Kroměříži v termínu od 5. června do 4. října 2015. K výstavě byl vydán katalog; Michaela Šeferisová Loudová (ed.), *Josef Stern 1716–1775*, Olomouc 2016.

¹⁸ Ke Korompayovi monograficky viz Jiří Venera, *František Vavřinec Korompay, moravský rokokový malíř* (rigorózní práce), FF MU, Brno 1949. – Pavel Škranc, *Příspěvek k dějinám umění na Moravě. Dílo F. V. Korompaye* (diplomová práce), FF UJEP (MU), Brno 1981. Dále srov. zejména Vlasta Kratinová, heslo Korompay, *František Vavřinec*, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 381.

¹⁹ Viz např. Romana Ondříková, *František Vavřinec Korompay a jeho obrazy v kostele sv. Jakuba Většího v Brně* (bakalářská práce), FF MU, Brno 2012.

²⁰ Na obou nových oltářních architekturách byly osazeny také o něco starší obrazy *Sv. Valentina* a *Sv. Petra z Alcantary*, které roku 1759 namaloval Johann Lucas Kracker a které zdobily již předchozí oltáře ze samého počátku 18. století.

²¹ Viz Cerroni (pozn. 8), inv. č. 32, fol. 47. – Venera (pozn. 18), s. 75. – Škranc (pozn. 18), s. 111.

²² *Sv. František z Assisi*, inv. č. G os 58 (staré inv. č. III 171), olej, plátno, 87,5 × 69 cm; *Sv. Petr z Alcantary*, inv. č. G os 59 (staré inv. č. III 275), olej, plátno, 87,5 × 69,5 cm. Vzhledem k tomuto zjištění si zřejmě vyžádá nové posouzení stran svého autorství také již dříve publikovaná dvojice skicovitě nahozených drobných olejomalb na papíře, *Sv. František z Assisi s andělem hrajícím na housle* a *Sv. Antonín Paduánský s Ježíškem* (obě dnes ve sbírkách ve Lvově, kam se dostaly z odkazu majora Karla Kühnla (1818–1872), jenž mohl mimo jiné větší počet obdobných prací získat do své sbírky během svého několikaletého působení v Brně). Obě tyto malby byly naposledy připsány Johannu Lucasi Krackerovi zejména na podkladě srovnání s Krackerovou kresbou ze sbírek Móra Ferenc Múzeum v Szegedu, která zaznamenává kompozici zcela se shodující s lvovským obrázkem sv. Františka s andělem. Srov. Dmitrij Schelest, *Maulbertsch in Lemberg. Ölskizzen und Zeichnungen österreichischer Barockmaler aus dem Legat des k. k. Majors Karl Kühnl (1818–1872) in den Sammlungen der ukrainischen Akademie der Wissenschaften und der Lemberger Gemäldegalerie*, Salzburg 1990, s. 72–75, č. kat. 25, 26. – Prvně jmenovaná lvovská práce, stejně jako kresba ze Szegedu, je přitom přesnou citací Korompayova obrazu nacházejícího se dnes v Poličce, u něhož před-

pokládáme původ u brněnských františkánů. Druhé zobrazení pak zachycuje ústřední motiv oltářního obrazu Františka Antonína Palka v kostele brněnských františkánů, včetně třeba detailu způsobu uspořádání oblačné kupy pod Ježíškem. Hypoteticky se nabízí možnost, zda podoba i nadále postrádaného, Cerronim uváděného Korompayova zobrazení sv. Antonína Paduánského nemohla snad replikovat právě Palkův oltářní obraz a zda současně není – v tuto chvíli v blíže nekomentovaném – vztahu ke kompozici zachycené drobným modellem, nacházejícím se dnes ve Lvově.

²³ Srov. Czerny (pozn. 6), s. 137.

²⁴ František Vavřínek Korompay zpracovával námět Panny Marie Immaculaty vícekrát. Podrobně k tomu LS [Lubomír Slaviček], *Panna Marie Immaculata*, in: Ondřej Jakubec – Marek Peroutka (edd.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620–1780. 2/ Katalog*, Olomouc 2010, s. 332–333, č. kat. 197.

²⁵ Jakub Scherz již v konci padesátých a v šedesátých letech pracoval také pro brněnské františkány, když přispěl k doplňované sochařské výzdobě kazatelny a několika bočních oltářů. Srov. Radovan Macal, *Maliarska a sochárska výzdoba kostola sv. Márie Magdalény v Brne v dobe baroka* (diplomová práce), FF MU, Brno s. 2011, s. 40, 42, 44, 68–69. – MŠL [Michaela Šeferisová Loudová] – PS [Pavel Suchánek] – TV [Tomáš Valeš], in: Šeferisová Loudová (pozn. 17), s. 149, 151.

²⁶ Srov. *Protocollum Archivi* (pozn. 4), s. 229. – *Chronik des Klosters* (pozn. 4). – Czerny (pozn. 12), s. 5. Tabernákl a před tím také nový oltář Panny Marie štafíroval v průběhu let 1772 a 1773 Leopold Leukert ze Svitav. K jeho osobě viz více např. Czerny (pozn. 12), s. 6.

SUMMARY

The Paintings in the Bye-Altars of the Franciscan Church in Moravská Třebová On the Work of Franz Laurenz Korompay

Petr Arijčuk

Franz Laurenz Korompay (1723–1779) came from the southern Moravian town of Rohatec and unquestionably became one of the most distinct artists of baroque painting in Moravia during the second half of the 18th century. This highly esteemed painter of portraits and historical paintings settled in Brno around the middle of the 18th century. Alongside a number of commissions for churches in Brno he also contributed to the visual decorations in the Franciscan church in Brno. Here Korompay was given just a small commission (paintings of St Wenceslas and St Florian for the pediments of the portal in the church presbytery), it seems likely, however, that this contact may have heralded his later employment ties with the Franciscans in Moravská Třebová. Around 1771 he created a series of four small-format paintings (St James the greater, St Rochus, St Bonaventure, and St Louis of Toulouse) to decorate the mensas of two bye-altars in the Franciscan Church of St Josef. This short chapter in Korompay's work in the early 1770s has hitherto

been overlooked. Paintings created during the third quarter of the 18th century for the Franciscan church in Moravská Třebová have been on the basis of information in sources been associated solely with the work of painters Judas Thaddäus Supper (1715–1771), who (purportedly) supplied the main retable paintings for four of the six bye-altars, and Johann Lucas Kracker (1719–1779). The entire series of paintings by Korompay referred to above had in the past been attributed to Johann Lucas Kracker, who is demonstrated to have contributed in 1759 to the work on the decoration work in the refectory of the monastery in Moravská Třebová with a series of paintings of feasts and also had a small hand in the decorative work on four older bye-altars (in all likelihood the paintings of St Valentine, St Peter of Alcantara, St Barbara, and St Apolena placed in the predellas or the retable sections). As well as the aforementioned series of four paintings for the means of the new altars, Korompay may also have painted the main retable painting of the Virgin Mary Immaculata, the whereabouts of which is today unknown, for the Virgin Mary bye-altar, built last in 1771. In this case he must have taken over and completed a commission originally assigned to Supper, who in 1768–1770 created the paintings for the first three of the four bye-altars successively acquired, but then, in May 1771, he died. Whether he managed before he managed to paint also the last painting for the new Marian altar installed in 1771 is not certain.

Figures: **1** – Interior of the Franciscan Church of St Josef in Moravská Třebová, a view of the new bye-altars dedicated to St John of Nepomuk (1769) and St Anne (1768) by the triumphant arch with decorations done at the same time by Judas Thaddäus Supper; **2** – Johann Lucas Kracker, **St Valentine**, 1759. Moravská Třebová, Franciscan Church of St Josef, today a bye-altar dedicated to the Virgin Mary (originally part of the decorations of the earlier bye-altar dedicated to St Francis of Assisi, which was removed in 1770 and replaced with a new altar also dedicated to the Virgin Mary); **3** – Johann Lucas Kracker, **St Apolena**, 1759. Moravská Třebová, Franciscan monastery (originally in the monastic Church of St Josef as part of the decorations of the earlier bye-altar dedicated to St John of Nepomuk, which was removed in 1769 and replaced with a new altar dedicated to the same saint); **4** – Franz Laurenz Korompay, **St Roch**, circa 1771. Moravská Třebová, Franciscan Church of St Josef, bye-altar dedicated to the Virgin Mary; **5** – Franz Laurenz Korompay, **St James the Greater**, circa 1771. Moravská Třebová, Franciscan Church of St Josef, bye-altar dedicated to the Virgin Mary; **6** – Franz Laurenz Korompay, **St Bonaventure**, circa 1771. Moravská Třebová, Franciscan Church of St Josef, bye-altar dedicated to St Francis of Assisi; **7** – Franz Laurenz Korompay, **St Louis of Toulouse**, circa 1771. Moravská Třebová, Franciscan Church of St Josef, bye-altar dedicated to St Francis of Assisi; **8** – Franz Laurenz Korompay, **St Francis of Assisi with angel music**, probably 1760–1765. Polička, Municipal Museum and Gallery; **9** – Franz Laurenz Korompay, **St Peter of Alcantara**, probably 1760–1765. Polička, Municipal Museum and Gallery; **10** – Jakob Scherz, **Tabernacle with statues of Angels**, 1772. Moravská Třebová, Franciscan Church of St Josef, high altar